

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Сментина Н.В.

(підпис)

“16” листопада 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На здобуття освітнього ступеня магістра

Зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного/наукового спрямування
Економіка, планування та управління бізнесом

на тему: **«ОБГРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СИРОРОБНОЇ
ПІДГАЗУЗІ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ НА МАКРОРІВНІ»**

Виконавець:

Студентка ЦЗФН

Малова Марина Вікторівна

(підпис)

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Янковий Володимир Олександрович

(підпис)

Одеса 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИРОРОБНОЇ ПІДГАЛУЗИ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗИ.....	6
1.1 Теоретична суть поняття «галузь», її функції та категорії.....	6
1.2 Характеристика сироробного виробництва, як галузі економіки в Україні	11
1.3 Державне регулювання та вимоги до продукції молочних товарів в Україні.....	17
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН СИРОРОБНОЇ ПІДГАЛУЗИ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗИ В УКРАЇНІ ТА У СВІТІ.....	23
2.1 Аналіз світового ринку сироваріння та місце України в ньому.....	23
2.2 Сучасний стан сироробного виробництва в Україні.....	29
2.3 Проблеми розвитку сироробної підгалузі молочної галузі в Україні.....	42
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИРОРОБНОЇ ПІДГАЛУЗИ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗИ В УКРАЇНІ.....	51
3.1 Шляхи підвищення ефективності функціонування сироробної галузі в Україні	51
3.2 Розрахунок прогностичних показників розвитку сироробної підгалузі Україні	61
ВИСНОВКИ	72
Список використаних джерел	75
Додатки	80

ВСТУП

Ринок молока і молочної продукції займає провідне місце в економіці України. Відповідно до своєї суті ринок є важливим сегментом продовольчого ринку, що забезпечує потребу населення у важливих потребах. На сучасному етапі функціонування підприємств поставлені високі вимоги щодо безпечності, ефективності та прибутковості виробництва молока і молокопродуктів відповідної якості, що вимагає від переробних підприємств постійного удосконалення матеріальної бази, своєчасної заміни та модернізації морально застарілого та фізично спрацьованого обладнання, впровадження нових технологій, інтеграції виробничих процесів, підвищення рівня кваліфікації працівників тощо.

Актуальність теми є розвиток сучасного національного господарства зумовлюється функціонуванням окремих ринків, серед яких провідна роль належить споживчому ринку загалом і продовольчому ринку зокрема. Молоко та молочні продукти на ринку продовольчих товарів займають достатньо значне місце у раціоні людей в зв'язку його поживністю та наявністю вітамінів. У структурі продажів продовольчих товарів торговельної галузі продукція сиру, не враховуючи алкогольні напої та тютюнові вироби, займає сьому позицію, адже сир є висококалорійним і біологічно цінним продуктом харчування. Збільшення попиту на різні види сиру стимулює розвиток молокопереробної та торговельної галузей, діяльність яких зумовлює процес формування і функціонування національного ринку сиру.

В останні роки ринок молока України є достатньо нестабільним. Це пояснюється залежністю галузі від економічної ситуації в країні та на міжнародному ринку. Через суспільно-політичні та економічні зміни в Україні ускладнилася ситуація в сільському господарстві, зокрема у молочному скотарстві та переробці молока. Продукція відзначається високою собівартістю, скороченням поголів'я тварин, їх малою продуктивністю, відносно низькою якістю. Поряд з цим зменшується попит на молочну продукцію. Це спричинено зниженням реальних доходів населення, сезонними коливаннями цін, звуженням ринку та інше. Це

призводить до зниження ефективності галузі та її не конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки, що характеризується скороченням експорту та збільшенням імпорту молочних товарів.

Україна має вигідне географічне положення, сприятливі кліматичні умови для вирощування скота. Саме тому Україна має велику кількість можливостей щоб розвивати даний вид сільського господарства, щоб наситити ринок молочними продуктами та вийти на міжнародний ринок. Але для цього потрібно постійно моніторити та досліджувати ринок кон'юнктуру ринку, аналізувати існуючі проблеми та знаходити їм рішення та у кінцевому рахунку шукати способи підвищення ефективності у даній галузі задля вдосконалення функціонування ринку сиру на світовому рівні. Вагомий внесок у дослідженні проблем ринкового механізму господарювання було відображено у працях таких вчених-дослідників, як А.І. Ковальова, Т. Л. Керанчук, І. Г. Власенко, В. І.Власов, В.А. Карпов, Л.В. Протасова та інші.

Метою даної магістерської роботи є аналіз стану сироробної підгалузі в Україні та у світі в цілому та на його основі знаходження шляхів підвищення її ефективності функціонуванні.

Завданням роботи є:

- Охарактеризувати сироробне виробництво, як галузі економіки України
- Проаналізувати, як проходить процес державного регулювання виробництва та реалізації молочних продуктів
- Оцінити стан сироробної підгалузі в Україні та у світі в цілому
- Визначити основні проблеми розвитку ринку сирів;
- скласти прогноз розвитку ринку сирів в Україні;
- виявити фактори та можливості щодо підвищення ефективності функціонування ринку сирів України.

Об'єктом дослідження є ринок сиру України, його стан та перспективи розвитку.

Предметом дослідження є проблеми розвитку та ефективності функціонування сироробної підгалузі

Методи дослідження. Для дослідження поставлених проблем були використані методи теоретичного узагальнення і порівняння (аналіз і синтез, індукція і дедукція) – для дослідження теоретичних та організаційних аспектів проблеми, загальноекономічні методи аналізу, а також кількісні та якісні методи. Для прогнозування розвитку ринку сирів був використаний метод побудови лінії тренду. Також були застосовані комп'юерні програми, як Ms Excel для обробки даних та їх розрахунків.

Інформаційною базою дослідження для аналізу та прогнозуванню стану ринку молочних продуктів України включає нормативно-законодавчі матеріали з питань регулювання ринку, інші нормативно-правові акти України, різні наукові видання, прогнози, офіційні статичні дані, електронні джерела присвячені українському ринку молочних продуктів, монографічні видання українських та закордонних авторів, наукові статті, офіційні дані державних статистичних органів, інші матеріали, отримані в мережі Інтернет.

Структура роботи. Робота складається із трьох розділів, перші з яких мають 3 підпункта, а третій розділ 2 підпункта; списку використаної літератури обсягом 51 джерело та двох додатків. Загальний обсяг роботи 81 сторінка: із них 20 таблиць і 14 ілюстрацій.

Публікації. За матеріалами дослідження було опубліковано статтю «Сучасний стан та перспективи розвитку сироробної підгалузі молочної галузі в Україні» в науковому студентському віснику

ВИСНОВКИ

1. Галузь - сукупність підприємств, які випускають однорідну продукцію, використовують однотипну сировину та матеріали, характеризуються спільністю виробничо-господарської діяльності (технологічних процесів, складу обладнання, близьким складом та кваліфікацією кадрів) і конкурують за споживачів між собою
2. Охарактеризовано сироробну підгалузь як галузь економіки України в цілому, виявлено, що виробництво молочних продуктів має складні та специфічні господарські і організаційні особливості, в які входять три основних пункту: короткий термін зберігання сирого продукту, наявність широкого асортименту продуктів переробки та необхідність в потребі кооперації та інтеграції внаслідок особливостей переробки молока.
3. Визначено, що промисловість виробляє близько 50 видів сирів, які поділяються на декілька груп, виявлено особливості технології виробництва м'яких сирів та схема процесу виробництва сичужних сирів.
4. Розглянуто систему державного регулювання та забезпечення якості та безпеки молочних продуктів під час їх виробництва, транспортування, переробки, зберігання і реалізації, ввезення на митну територію та вивезення з митної території України на основі Закону України «Про молоко та молочні продукти». Виявлено основні вимоги до молочної продукції серед яких є: вимоги до пакування, маркування, до технологічного обладнання, ветеринарно-санітарні вимоги.
5. Виражено основні дії з боку держави, щодо мінімізації ризиків для виробництва молочних продуктів та підтримки молокопереробних заводів.
6. У першому пункті було проаналізовану світовий ринок сироваріння, побудовано графік світових цін на молоко, розглянули обсяги виробництва сирного продукту та об'єми споживання сиру у провідних країнах світу, серед яких США, Німеччина, Франція, Чехія.

7. Було побудовано таблицю, у якій зображено яку кількість сирного продукту експортували та імпортували у січні-квітні 2018, 2019 року та які саме країни.
8. У другому пункті було розглянуто стан сироробного виробництва в Україні, темпи приросту сирів з 2015 по 2019 рік, внаслідок чого було виявлено, що приріст у 2019 році зменшився. Було порівняно об'єм виробництва різних видів сирного продукту за 2019 рік порівняно із 2018 роком. Визначено рейтинг основних країн-імпортерів сиру з України.
9. Було розглянуто структуру українського експорту та імпорту сирів порівняно із іншими молочними товарами за період 2015-2019 рік та проаналізовано цінову політику на сирні продукти та визначено динаміку індексу середньомісячних цін на два виду сирних товарів: сир твердий та сир плавлений, за 2019- 2020 рік. Внаслідок чого було зроблено такі висновки, що сир тверди більш стабільний та стійкий у ціновому плані ніж плавлений сир.
10. У третьому пункті сформовано основні проблеми розвитку сироробної підгалузі серед яких недостатній потенціал і низька якість сировинної бази, незбалансованість взаємодії постачальників і виробників сирної продукції, наявність тіньового сегменту та високої ступені фальсифікації продукту, недостатнє технологічне оснащення молокопереробних заводів та обмеженість українського експорту при зростаючому імпорті та механізми їх подолання за допомогою державного регулювання.
11. Основними сильними сторонами сироробної підгалузі молочної галузі є історичні та географічні передумови розвитку молочної галузі, відкритість ринку, достатнє кадрове забезпечення, розвиток міжнародної співпраці, поширення кластерів та холдингів, екологічність виробництва.
12. До слабких сторін сироробної підгалузі можна віднести низький рівень державної підтримки молокопереробних підприємств, високий коефіцієнт зносу основних засобів в сироробній підгалузі, низька якість сировини,

низька конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, необхідність пошуку нових ринків збуту.

13. Основними концептуальними підходами для збільшення економічного аналізу є підвищення продуктивності худоби, формування нових інтеграційних процесів на основі поєднання інтересів виробників та переробників сировини, впровадження заходів по забезпеченню випуску якісної продукції та запровадження технологічних новацій.
14. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу було побудовано трьох факторну модель по збільшенню об'ємів виробництва сирів згідно якої визначено, які фактори найбільше впливають на зміну об'єму, до них відносяться індекс цін на молоко та виробництво молока.
15. За допомогою лінії тренду було сформовано прогноз факторів моделі і визначено, як вони зміняться до 2021 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. 2-ге вид. стер. Київ: Знання, 2015. 203 с.
2. Вісник молочників 2018. URL: <http://www.ukr-molprom.kiev.ua/ua/analitika/shchomisyachna-analitika/category/2018>.
3. Момчева А.М. Молочний ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. 2015. Вип. 30. С. 164-168.
4. Практичний довідник експортера молочної продукції. URL: <https://ukrainefood.org/2018/06/praktychnyj-dovidnyk-eksportera-molo/>.
5. Підсумки року: В Україні збільшилась продуктивність корів та виробництво молока екстра і вищого гатунків. URL: <http://minagro.gov.ua/node/26724>.
6. Говорушко Т. А. Продовольчий ринок молока України, його розвиток та перспективи / Т. А. Говорушко, В. П. Дуда // Вісник Одеського національного університету. 2016. Т. 18, Вип. 1/1. С. 102-106.
7. Савицька В. П. Актуальні проблеми розвитку ринку молока і молочних продуктів / В. П. Савицька // Економіка АПК. 2014. № 11. С. 102-138.
8. Бондаренко В. М. Розвиток ефективного виробництва молока та його промислової переробки в Україні / В. М. Бондаренко // Економіка АПК. 2017. № 5. С. 61-64
9. Керанчук Т. Л. Сучасні проблеми розвитку молочного бізнесу в Україні / Т. Л. Керанчук // Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове фахове видання. Миколаїв: Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського, 2015. № 4. URL: www.globalnational.in.ua.
10. Кернасюк Ю. Молочний сектор: реалії і перспективи [Електронний ресурс] / Ю. Кернасюк // Агробізнес сьогодні. 2015. № 6 (301). URL: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichnyi-gektar/2805-molochnyi-sektorrealiii-i-perspektyvy.htm>
11. Державна служба статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>(дата звернення: 02.09.2019)

12. Офіційний сайт “MilkUa.info”. URL: <http://milkua.info/ru>
13. Аналітика ринку молока. [Електронний ресурс] URL: <http://milkua.info/uk/post/section/analysis-of-the-milk-market>
14. Прогноз цін на молоко та молочну продукцію. [Електронний ресурс] URL: <http://milkua.info/uk/post/section/forecast-prices-for-milkand-milk-products?page=2&per-page=10>
15. https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx
16. <https://index.minfin.com.ua/ua/markets/wares/index/?c=%D0%BC%D0%BE%D0%B%D0%BE%D1%87%D0%BD%D1%8B%D0%B5&g=%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B3>
17. Радько В. І. Трансформація структури виробництва молока в сучасних умовах [Електронний ресурс] / В. І. Радько // URL: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/223/pdf>.
18. Козак О.А. Основні тенденції розвитку світового ринку молока та молочної продукції / О.А. Козак // Економіка АПК. 2019. № 3. С. 149-153.
19. З.С.Соколова, Л.І.Лакомова, В.Т.Тіняков. Технологія сиру та продуктів переробки сироватки. М., Агропромвидав, 2018
20. Галат Б.Ф. Молоко: [виробництво](#) та переробка / Б. Ф. Галат, В.І. Гриненко, В.В. Зміїв: Під ред. Б.Ф. Галат . [Харків](#). 2015. 352 с.
21. Крусь Г.М. Технологія молока і молочних продуктів / Г.М. Крусь, А.Г. Храмцов, З.В. Волокітіна, С.В. Карпичев; Під ред. А.М. Шалигін. М.: Колос, 2017. 455 с.
22. Технологічні основи виробництва та переробки продукції тваринництва: Навчальний посібник / Укладачі: проф. Н.Г. Макарцев, проф. Л.В. Топорова, проф. А.В. Архипов; Під ред. В.І. Фісінін, Н.Г. Макарцева. М.: Із МГТУ ім. Баумана, 2015. 808 с.
23. Журнал «Молочна промисловість» №7 2016 р. Виробництво і шляхи покращення виробництва сиру кломолочного.
24. Стеценко Є. Виробництво молока в Україні: підсумки року // Молоко і ферма. 2018. № 6 (13). С. 20-23.

25. Чагаровський В.П. Виробництво твердого сиру у світі // Молочна промисловість. 2015. № 4 (19). С. 32-33.
26. Яловега Л.В. Основні тенденції та перспективи розвитку ринку сиру в Україні // Економічний форум. 2016. № 2. С. 43-46.
27. Бондаренко В. М. Розвиток ефективного виробництва молока та його промислової переробки в Україні / В. М. Бондаренко // Економіка АПК. 2018. № 5. С. 61-64.
28. Аналіз ринку сиру в Україні [Електронний ресурс]. URL: <https://koloro.ua/blog/issledovaniya/analiz-rynka-syra.html>.
29. Саблук П.Т., Карич Д.Я., Коваленко Ю.С., Основи організації сільськогосподарського ринку. 2018. №3. С. 124-126.
30. Скопенко Н.С. Сучасний стан та тенденції розвитку молочної галузі України / Н.С. Скопенко // Інститут післядипломної освіти НУХТ. 2018. [Електронний ресурс]. URL: http://ipdo.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=259
31. Світовий ринок і місце молока на ньому // Мілк-юа. 2016 [Електронний ресурс] URL: <http://milkua.info/ru/post/mirovoj-rynok-moloka-imesto-ukrainy-na-nem>
32. Лозовик Д. Б. Національні тенденції розвитку ринку молока і молочних продуктів / Д. Б. Лозовик. Ефективна економіка. Всеукраїнський наукововиробничий журнал. 2020. №6. [Електронний ресурс] URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3121>
33. <https://agropolit.com/blog/412-molochna-galuz-ukrayini-ta-yiyi-maybutnye-cherez-10-rokiv-problemi-natsionalna-programa-rozvitku-ta-derjavna-pidtrimka>
34. Ішук С.О., Ляховська О.В. Проблеми і перспективи розвитку молокопереробних виробництв в Україні / Науково аналітична записка. Львів, 2020
35. Роль АПК в економіці України. URL: <http://www.novageografia.com> (дата звернення: 06.02.2020).
36. Власов В.І. Тенденції та проблеми глобальних процесів у світовій продовольчій сфері / В.І. Власов // Економіка України. 2016. № 3 (532). С.75-80.

37. Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки / Б.Пасхавер // Економіка України. 2016. №4. С. 43-50.
38. Про молоко та молочні продукти [Текст] : [закон України : офіц. текст : за станом на 05.04.2015 р. / Верховна Рада України ; Закон від 24.06.2004 № 1870. IV // Офіційний вісник України. 2010. № 4. С. 182.
39. Державна цільова економічна програма підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2021 року. Затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 3 червня 2013
40. Про молоко та молочні продукти: Закон України від 05.04.2015 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15>
41. Статистичний збірник «Тваринництво України 2017». 2018. С. 165.
42. Бінерт О.В. Проблеми та перспективи розвитку функціонування ринку молока в Україні / О.В. Бінерт // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького. 2016. Т. 16, № 1(1). С. 40-43.
43. Бінерт О.В. Організаційно-економічні проблеми функціонування виробників молока та молокопереробних підприємств / О.В. Бінерт // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 10. С. 275-278.
44. Стецюк Я.Ю. Розвиток молочної галузі України / Я.Ю. Стецюк // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» [Електронний ресурс]. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4164>.
45. Теоретичні та прикладні аспекти оцінки конкурентоспроможності молокопереробних підприємств на молочному ринку України / [С.М. Шкарлет, Г.М. Тарасюк, В.В. Балковська, О.Б. Погайдак] // Соціально-економічні проблеми і держава. 2018. Вип. 2. С. 104-118.
46. Бурка А., Гонтар В., Кишук О., Костомаха В., Панкратов А., Поліщук Р., Шаповал Б., Ярмак А. Практичний довідник експортера молочної продукції [Електронний ресурс] // URL: <http://www.ukrainianfood.org/uk/post/prakticnij-dovidnik-eksportera-molocnoi-produkcii>

47. Хайлук С.О. Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства як основа стратегічного контролінгу / С.О. Хайлук, Т.С. Клебанова // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. Дніпропетровськ : ДНУ, 2017. Випуск 222: В 5 т. Т. V. С. 1146-1155.
48. Хайлук С.О. Аналіз сучасного стану використання системи контролінгу підприємствами переробної галузі України / С.О. Хайлук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. Т. 14. Суми : УАБС НБУ, 2018. С. 276-282.
49. Іванов Ю.Б. Теоретичні основи конкурентної стратегії підприємства : Монографія / За заг. ред. Іванова Ю. Б., Тищенко О. М. Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2019. 384 с.
50. Березівський П.С. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу: навч. посіб. / П.С. Березівський, Н.І. Михалюк; ред. П.С. Березівського. Львів : “Магнолія Плюс”; видавець СПД ФО В.М. Піча, 2016. 443 с.
51. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр “Академія”, 2018. 864 с.